

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS LYTIES PAGRINDU TEIKIANT BAIDARIŲ NUOMOS PASLAUGAS TYRIMO

2021 m. spalio 7 d. Nr. (21)SN-131)SP-51
Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau – Tarnyba) gautas pareiškėjos (toliau – Pareiškėja)¹ skundas, kuriame nurodoma, jog šių metų liepos pradžioje, paskambinusi telefonu (*duomenys neskelbtini*), išsinuomojo baidarę. Pareiškėja rašė: „tuomet juos informavau, jog plauksiu su vienuolikos metų sūnumi, teiravausi, kokio tipo baidarės ir ar jie duoda apsaugines liemenes. Dėl nuomos taip pat susirašiau elektroniniu paštu“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta).

Pareiškėja nurodė: „nuomodamasi aš prisistačiau, tačiau baidarių nuomotojai neidentifikavo savęs nei kalbant telefonu, nei el. pašto žinutėje, nei susitikus prie Belmonto.“

Pareiškėja nurodė: „elektroninėje žinutėje baidarių nuomotojai pateikia tokią informaciją apie save: Baidarės Vilniuje, (*duomenys neskelbtini*).“

Pareiškėja aprašė įvykio aplinkybes: „sutartu metu liepos 3 d. nuvykau prie Belmonto su sūnumi. Turėjau plaukti nuo Belmonto kalno Vilnele iki Baltojo tilto. Balta mašina su baidare užkelta ant viršaus jau stovėjo prie šlagbaumo Belmonte, dešiniajame Vilnelės krante. Šalia stovėjo maždaug keturiasdešimties metų, šviesių plaukų vyras. Mes su sūnumi ėjome link jo. Mums priartėjus, tas žmogus mane nužvelgė nuo galvos iki kojų ir pasakė, jog jis tikisi, kad ne aš užsisakiau baidarę. Kai patvirtinau, jog tai aš užsisakiau, tuomet jis išreiškė savo nusistebėjimą ir buvo man atsakyta, jog „nematau jėgos“, kuri galėtų, baidarei apvirtus, ją atversti. Klausė, ar aš žinanti, kas yra Vilnelė? Aš atsakiau, jog esu Vilnele plaukusi. Tada man buvo pasakyta, gerai, tai „imk, neškis baidarę“. Aš atsakiau, jog anksčiau baidares priveždavo prie vandens (nuo tos vietos, kur mašina stovėjo iki vandens buvo gal apie 20–30 metrų.). Toliau sekė kiti pažeminimai ir pašaipus tonas. Aš jam pasakiau, jog tai, kas vyksta, yra „diskriminacija.“ Tuomet jisai atšovė, „kokia čia diskriminacija!“ Vienas jo teiginys buvo, jog „aš

¹ Asmens duomenys Tarnybai žinomi.

niekada neleisčiau savo žmonos plaukti vienos“. Aš toliau neatsakinėjau, pertraukiau ir paklausiau, ar turės gražos iš 30 eurų (kaina dviem žmonėm buvo 28 eurai). Jis priėjo, paėmė pinigus, nusinešė į mašiną, padėjo pinigus, gražos nedavė, o ėmė man įsakmiai teigti paėjęs link manęs, jog aš turiu už viską prisiimti atsakomybę. Aš paklausiau, apie kokią atsakomybę jis kalba. (Manęs neprašė nieko formaliai pasirašyti, nei parodyti asmens dokumentą.) Tuomet jis pradėjo sakyti, jog turiu prisiimti atsakomybę už baidarę, už plaukimą, už savo vaiką, už save, už tai, kas atsitiks. Kadangi aš tylėjau, jis nesustojo kalbėti apie atsakomybę. Aš jį pertraukiau ir paprašiau gražinti pinigus. Jis nuėjo atnešti pinigų, pasakęs, jog „taip bus geriau“.

Pareiškėja skunde teigė, jog tikisi, kad paslaugų teikėjai bus „informuoti apie jų darbuotojų vykdomą diskriminaciją ir neetišką žeminantį moteris elgesį“.

2021 m. liepos 29 d. raštu Nr. (21)SN-131)S-390 bei pakartotiniu 2021 m. rugpjūčio 18 d. raštu Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė Birutė Sabatauskaitė (toliau vadinama ir – lygių galimybių kontrolierė) kreipėsi į baidarių nuomotoją (toliau – Baidarių nuomotojas)², prašydama atsakyti į klausimus:

„1. Ar galite patvirtinti šiame rašte nurodomas aplinkybes? Kokių tikslu Pareiškėjai buvo išsakyti teiginiai, jog tikimasi, kad ne Pareiškėja užsisakė baidarę, „nematau jėgos“, kuri galėtų baidarei apvirtus, ją atversti“, „aš niekada neleisčiau savo žmonos plaukti vienos“, kiti rašte nurodomi teiginiai?

2. Kokia įmonė (ar fizinis asmuo) vykdo rašte aptariamą baidarių nuomos veiklą (prašytume nurodyti pavadinimą, adresą, el. pašto adresą)?

3. Ar, nuomojant baidares, vartotojai yra supažindinami su saugos instrukcijomis, būtinybe nešti baidarę tam tikrą atstumą, atsakomybėmis ir kt.? Jei taip, kokių būdu? Prašytume pateikti šias instrukcijas.

4. Ar, nuomojant baidares, yra apribojimų naudotis Jūsų teikiamomis paslaugomis moterims? Jei taip, dėl kokių priežasčių?“

Paprašyta pateikti kitas aplinkybes bei su skundo tyrimu susijusius įrodymus.

² Asmens duomenys Tarnybai žinomi.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

Baidarių nuomotojas 2021 m. rugsėjo 3 d. rašte nurodė, jog „kategoriškai nesutinku“ su Pareiškėjos pateikiama šališka įvykių interpretacija. Teigė, jog „su skundo pateikėja baidarių nuomos paslaugų teikimo data ir kitos detalės buvo suderintos telefonu. Buvo sutarta, kad skundo pateikėja su savo 11 metų sūnumi nuomosis vieną dvivietę baidarę 2021 m. liepos 3 d. plaukimui maršrutu Vilnios upe nuo Belmonto užtvankos iki Baltojo tilto“. Rašte rašoma: „su skundo pateikėja sutartu laiku susitikome sutartoje plaukimo baidare Vilnios upe starto vietoje prie Belmonto užtvankos“. Baidarių nuomotojo atsakyme teigiama, kad Pareiškėja „pateikia klaidingą informaciją apie mane ir apie mano transporto priemonę. Man yra ne keturiasdešimt, o penkiasdešimt metų ir mano transporto priemonė yra ne baltos, o raudonos spalvos (*duomenys neskelbtini*), mes susitikome kairiajame Vilnelės krante, o ne dešiniajame“. Baidarių nuomotojo teigimu, „jau vien toks informacijos iškraipymas leidžia daryti prielaidą, kad skundo pateikėja savo skunde neprisimena ar nurodo netikslią informaciją ir pateikia savo šališką ir subjektyvią įvykių interpretaciją“.

Baidarių nuomotojas rašė: „svarbi aplinkybė yra tai, kad Vilnelė yra viena ekstremaliausių upių vasarą Lietuvoje. Ji pilna ir pavienių akmenų ir rėvų, šviežiai ir senai nukritusių medžių, kelmų ir t. t. Jos stipri tėkmė traukia baidarininkus išbandyti savo jėgas ir suteikia neišdildomų potyrių, gandas apie joje patiriamus nuotykius traukia ir nepatyrusius baidarininkus. Jie dažnai rezervuodami baidares sako ne visą tiesą apie savo plaukimo baidarėmis įgūdžius ir galimybes. Todėl pakliūva į įvairias rizikingas situacijas, apvirsta, būna prispausti prie kliūčių, pameta savo brangius daiktus, sugadina ir paskandina išsinuomotą inventorių, kartais ir rimtai susižeidžia“. Baidarių nuomotojo teigimu, „man tenka pastoviai girdėti šias situacijas iš kitų nuomotojų, dalyvauti įvairiose gelbėjimo operacijose. Prieš keletą metų su kolega kitos baidarių nuomos kompanijos savininku A. B. <...> Vilnelės pakrantėse ieškojome ir radome į bėdą pakliuvusią šeimą. Vyras nesuvaldė baidarės ir ji įplaukė į krūmų šakas, sutuoktinei buvo nustatytas 3 šonkaulių lūžis. Be mūsų greitoji medicininė pagalba net nebūtų radusi jų buvimo vietos. Tas matytas vaizdas ir verkiančio, už rankos nukentėjusią mamą laikančio jų vaiko balsas neleidžia man niekada neatsakingai paleisti į šią upę baidarių nuomininkų“.

Baidarių nuomotojas nurodė, jog „visada, susitikus su jais, pradžioje yra kalbama, kokia yra pasirinkta upė ir kokia yra visų plaukiančiųjų patirtis, įgūdžiai, pasirengimas“. „Iš to išplaukia kita svarbi aplinkybė – baidarių nuomininko mokėjimas ir patyrimas valdyti greitoje srovėje baidarę, žinojimas, kaip elgtis sunkiose situacijose, apvirtus ar įvykus šoniniam prispaudimui prie kliūties. Reikia žinių ir

patyrimo išsipilant vandenį iš apsemtos baidarės“. Baidarių nuomotojas teigė: „mano praktikoje yra buvę atvejų, kai 4 suaugę žmonės neįstengia išsipilti vandens iš prisemtos baidarės“.

Baidarių nuomotojas taip pat rašė: „apie tai mandagiai ir buvo klausama skundo Pareiškėjos. Telefonu buvo deklaruota, kad skundo pateikėja turi pakankamą patyrimą ir netgi plaukė Vilnelės upe. Susitikus pakrantėje ir aiškinantis detaliau, kokią vis tik patirtį turi būsiami baidarės nuomininkai, man buvo pasakyta, kad plaukiota nėra daug ir įvairiomis upėmis, kad niekada nebuvo susidurta su ekstremaliomis situacijomis, neplaukiota nei pavasarinėmis polaidžio upėmis, nei dalyvauta rimtuose žygiuose, tiesiog kartą plaukta Vilnele ir „mums pasisekė ir mes neapvirtom“.“

Baidarių nuomotojo teigimu, „iš Rašto aišku, kad skundo pateikėja painioja arba nemoka nustatyti upės krantų pusių, kas taip pat įrodo ją turint mažai patirties plaukimuose, nes domintis, aptariant, ruošiantis sudėtingesniems žygiams visada yra aptiriamas būsimas maršrutas ir yra būtina žinoti, kur yra kairysis ir dešinysis krantas ar upės pusė“.

Baidarių nuomotojo teigimu, „skundo pateikėjos minimas pasakymas „nematau jėgos, kuri galėtų baidarei apvirtus, ją atversti“ yra iškraipytas mano žodžių interpretavimas, nes aš skundo pateikėjos paklausiau, „ar pakaks jėgų atversti pilną vandens baidarę, jeigu ji apvirtų?“. „Šis klausimas yra pagrįstas ir svarbus todėl, kad plaukimas minėtu maršrutu yra pakankamai ekstremalus ir daug baidarių apvirta, todėl reikia baidares pakelti ir išpilti vandenį iš jų“. „Atsižvelgiant į tai, kad baidare planavo plaukti skundo pateikėja su savo 11 metų sūnumi, norėjau įsitikinti, ar ji tikrai supranta, kad maršrutas yra ne pramoginis ir lengvas, o pakankamai ekstremalus dėl stiprios srovės ir jame esančių kliūčių, ir esant reikalui, ar plaukiantieji baidare tikrai bus pajėgūs pakelti vandens užpildytą baidarę“. Baidarių nuomotojo nuomone, „šis klausimas yra nei vieno asmens neįžeidžiantis ir nepažeidžiantis nei vieno asmens lygių galimybių, o yra natūralus ir logiškas klausimas prieš pradėdant plaukti ekstremaliu maršrutu, kuriame daug kliūčių ir didelė tikimybė apvirti“. „Kalbant apie kliūtis supratau, kad skundo pateikėja ne visiškai supranta, kas jos laukia, jos mintis buvo, kas čia tokio, apsinešim tas kliūtis, išsitrauksim baidarę, jei reiks, tada aš pasiteiravau, ar buvo kada nors susidurta su kliūtimis, kai reikėjo iškelti iš vandens ir pernešti baidarę į kitą vietą, kiek sveria pilna vandens baidarė ir ar iš viso baidarės nuomininkai pajėgs nusinešti ją tuščią iki vandens“.

Baidarių nuomotojas rašė: „Klausoma buvo geranoriškai, nieko nežeminant, o siekiant parodyti būsimus sunkumus“. Jis taip pat nurodė, kad „baidarių nuomotojai visada kiek gali padeda klientams pasiekti krantą, tą būčiau daręs ir aš“. „Kaltinimus, kad pasakiau „gerai, imk ir neškis tą baidarę“ aš visiškai atmetu, nes, net įvykiams buvus ganėtinai senai ir buvus dideliame klientų sraute, neįmanoma atsiminti visų pasakytų per sezoną žodžių, aš niekada „netujuju“ klientų. Teigė, kad „baidarė skundo pateikėjai buvo pristatyta, kiek galima arčiau vandens, nes arčiau privažiuoti buvo neįmanoma

dėl kelių užtvėrusio šlagbaumo“. „Jis dažnai būna užtvėrtas ir tokiu atveju klientams baidarės atiduodamos prie jo“. Baidarių nuomotojo teigimu, „neteisingas ir šališkas skundo pateikėjos pasakymas, „jog anksčiau priveždavo baidares prie vandens“, nes minėtoje vietoje privažiavimas prie vandens neįmanomas, visada reikia baidares nusinešti nuo jų atidavimo vietos automobilių apsisukimo aikštelėje iki jų įleidimo į vandenį vietos upėje, nes ten įmanomas praėjimas tik pėsčiomis“.

Baidarių nuomotojas rašė: „nagrinėjant toliau, neaišku, ką skundo pateikėja nori pasakyti „mane nužvelgė nuo galvos iki kojų ir pasakė, jog jis tikisi, kad ne aš užsisakiau baidarę“. Nesuprantama, kodėl pažiūrėjimas į asmenį yra įvardijamas kaip „nužvelgimas nuo galvos iki kojų“. „Be to, skundo pateikėjos buvo paklausta „ar tai Jūs užsisakėte baidarę plaukimui?“, siekiant įsitikinti, ar tai tikrai tas pats asmuo, kuris išsinuomojo baidarę plaukimui minėtu maršrutu, o ne kažkoks kitas ar su kitais baidarių nuomos paslaugų tiekėjais susitaręs asmuo“. „Žiūrėjimą į ją ir minėtą paklausimą „ar tai Jūs užsisakėte baidarę plaukimui?“ skundo pateikėja dėl nesuprantamų priežasčių interpretuoja kaip ją žeminantį „nužvelgimą nuo galvos iki kojų“, tačiau tai tik šališka skundo pateikėjos interpretacija ir nieko daugiau“.

Baidarių nuomotojo teigimu, „viso aptariamo įvykio metu aš, nors ir apkaltintas diskriminavimu, turėdamas pareiškėjos deklaruotą informaciją apie turimą patyrimą plaukimuose baidarėmis, stengiausi ne gauti trumpalaikę naudą ar tuo labiau kažkaip sumenkinti pareiškėjos orumą, o apsaugoti ją ir ,svarbiausia, jos mažametį bendrakeleivį nuo galimų traumų ir jų šeimą nuo finansinių praradimų“.

Baidarių nuomotojas nurodė, jog Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.499 straipsnio 1 dalis numato, kad, nuomos sutarčiai pasibaigus, nuomininkas privalo grąžinti nuomotojui daiktą tokios būklės, kokios gavo, atsižvelgiant į normalų nusidėvėjimą, arba sutartyje sulygtos būklės. Kai nuomininkas daikto negrąžina, jis turi atlyginti nuomotojui to daikto vertę, taip pat sumokėti nuomos mokesť bei atlyginti kitus nuomotojo patirtus nuostolius“.

Baidarių nuomotojas rašė: „kategoriškai nesutinku su skundo pateikėjos pareiškimais, kad „toliau sekė kiti pažeminimai ir pašaipus tonas“, nes tai niekuo neparemti šališki skundo pateikėjos kaltinimai“. Jis teigė, kad „vykdant baidarių nuomos veiklą atvirksčiai yra stengiamasi išvengti bet kokių konfliktinių situacijų ir net jeigu tokios kartais iškyla, stengiamasi jas spręsti kliento naudai, todėl nesuprantamas kaltinimas, kad būčiau žeminęs savo klientus, iš kurių gaunu pajamas pragyvenimui“. Asmuo nurodė, kad „toks elgesys ne tik kad neįmanomas, bet net ir prieštarautų bet kokiai logikai, nes skatintų klientų nepasitenkinimą ir nesinaudojimą siūlomomis paslaugomis, o tai yra bet kokio verslo žlugdymas“.

Baidarių nuomotojas rašė, kad „jokios diskriminacijos skundo pateikėjos atžvilgiu netaikiau, nes pristačiau jai baidarę ir suteikiau galimybę plaukti pasirinktu maršrutu. Visiškai nepagrįstas skundo pateikėjos pasakymas, kad aš jai esą sakiau, kad „aš niekada neleisčiau savo žmonos plaukti vienos“, jau vien todėl, kad aš nesu vedęs ir todėl negalėčiau nei praktiškai, nei teoriškai neleisti savo žmonos plaukti vienos, nes aš neturiu ir neturėjau žmonos“. Asmuo teigė, kad, „siekdamas sušvelninti kaistančią nuomininkės nuotaiką, aš geranorišku tonu pasakiau, kad jokios diskriminacijos čia nėra, kad kalba eina apie saugumą ir pats nerekomenduočiau nepatyrusiems netgi artimiesiems plaukti vieniems Vilnele“.

Baidarių nuomotojas rašė: „matau, kad ir šie mano veiksmai buvo apversti „aukštytyn kojom“. „Tokie pat melagingi skundo pateikėjos teiginiai dėl to, kad aš neatidaviau jai gražos iš jos sumokėtų 30 eurų. Kad aš jai atidaviau gražą įrodo jau vien tai, kad jos sumokėtų 30 eurų aš nepaėmiau ir neįsidėjau į kišenę, o kaip ir skunde mini skundo pateikėja „nuėjau prie mašinos“, kad paimčiau 2 eurus monetomis ir atiduočiau jai gražą“. „Tokie absurdiški ir nepagrįsti skundo pateikėjos kaltinimai prieštarauja bet kokiai logikai ir nesuvokiami sveiku protu, nes mano baidarių nuomos verslas žlugtų tą pačią dieną, jeigu aš neatsiskaitinėčiau su baidares nuomojančiais asmenimis pagal sutartas kainas“. „Gavęs apmokėjimą, aš pradėjau pateikinti įrangą plaukimui (traukti iš automobilio irklus, ruošti gelbėjimosi liemenes, atrišinėti nuo stogo baidarę)“.

Baidarių nuomotojas teigė: „tuo pačiu metu skundo pateikėją informavau, kad skundo pateikėja yra atsakinga už savo ir savo nepilnamečio sūnaus pasirengimą ir galimybes plaukti pasirinktu ekstremaliu maršrutu, taip pat ji bus atsakinga už baidarę, irklus, liemenes, t. y. bus atsakinga už jų praradimą ar sugadinimą“. „Toks informavimas yra normali praktika, kad baidares nuomojantys asmenys būtų informuoti ir suprastų, kad plaukimas baidarėmis nėra kažkoks atrakcionas, kad baidarių nuomotojai tik išnuomoja baidares ir kitą įrangą, reikalingą plaukimui, o už tinkamą baidarių naudojimą ir jų grąžinimą tokios pat būklės ir nesulaužytas atsako baidarių nuomotojai“. „Šios nuostatos įtvirtintos Civilinio kodekso 6.500 straipsnyje, nustatančiame, kad jeigu nuomininkas pablogina išsinuotą daiktą, jis privalo nuomotojui atlyginti dėl pabloginimo atsiradusius nuostolius, išskyrus tuos atvejus, kai įrodo, kad daiktas pablogėjo ne dėl jo kaltės, bei 6.502 straipsnyje, nustatančiame, kad nuomininkas atsako už daikto praradimą, jeigu neįrodo, kad taip atsitiko ne dėl jo ar kitų asmenų, kuriems jis nuomotojo leidimu suteikė naudojimosi teisę ar galimybę naudotis išsinuototu daiktu, kaltės“.

Baidarių nuomotojo teigimu, „skundo pateikėjos pretenzijos, kad nebuvo duota pasirašyti jokios sutarties yra nepagrįstos, nes pagal Civilinio kodekso nuostatas rašytinės sutartys privalomos tik tuo atveju, jeigu sudaromos ilgesniam nei vieneri metai terminui“. Asmuo teigė, kad „jokio agresyvaus judėjimo link skundo pateikėjos nebuvo ir būti negalėjo, nes visą laiką aš judėjau tik su įrangos pateikimu, todėl kaltinimai dėl agresyvaus judėjimo jos link jau primena šmeižtą“.

Baidarių nuomotojas teigė, kad „skundo pateikėja pasitikslino, už ką būtent ji bus atsakinga, pagalvojusi kažkurį laiką ir, įvertinusi mano pateiktą informaciją, pasirinkto maršruto ekstremalumą ir galimas pasekmes sau ir savo nepilnamečiam sūnui, pati nusprendė nebeplaukti pasirinktu maršrutu“. „Pranešant apie tai, gerai pamenu, aš buvau užsilipęs ant priekinio dešiniojo mano autobusiuko rato, nes ten yra diržo laikančio baidarę sagtis (tai gerai matoma prisegtoje mano transporto priemonės nuotraukoje)“.

Baidarių nuomotojas rašė: „mano pasakymas „gal taip bus visiems geriau“ reiškė, kad taip bus saugiau skundo pateikėjai, ir jos nepilnamečiam sūnui, nes jie nesusidurs su pavojais maršrute, kurie gali sukelti net ir sveikatos sutrikimų“. „Skundo pateikėjai grąžinau jos sumokėtus 30 eurų ir paprašiau savo 2 eurų (šis epizodas skunde kažkodėl nutylimas)“. „Čia kilo nesusipratimas, Pareiškėja tvirtino, kad aš 2 eurų nebuvau atidavęs“. „Kadangi visus neaiškumus stengiamės spręsti kliento naudai, aš atsisakiau savo 2 eurų“.

Baidarių nuomotojas nurodė, kad „paprastai tokiais atvejais baidarių nuomininkams siūlomas kitas – lengvesnis plaukimo maršrutas, kuris nekeltų pavojaus baidarių nuomininkų sveikatai ir nuomojamų baidarių ar kitos įrangos sugadinimui, ar net praradimui“. „Tačiau vėl man geranoriškai pradėjus kalbą skundo pateikėja elgėsi konfliktiškai, pradėjo kelti kalbėjimo toną vos ne iki rėkimo, toliau kaltino mane diskriminavimu“. „Man beliko tik prisitvirtinti baidarę ir palikti susitikimo vietą“.

Baidarių nuomotojas nurodė, kad baidarių nuomos veiklą vykdo R. E. pagal individualios veiklos pažymėjimą. Rašte minimi mobiliojo telefono numeris, e. paštas bei internetinės svetainės adresas yra skirti baidarių nuomos rezervacijų derinimui ir baidarių nuomos paslaugų teikimo informacijai bei reklamai.

Baidarių nuomotojo teigimu, asmenys, išsinuomojantys baidares, visada yra supažindinami su plaukimo baidarėmis saugos instrukcijomis ir atsakomybėmis žodžiu prieš pradėdant plaukti. Plaukiant baidarėmis yra įvairių kliūčių (užtvankos, kriokliai, upę užvirtę medžiai, stipri srovė, rėvos, slenksčiai, tilteliai, povandeniniai akmenys, pramoginiai laivai, seklos ir kitos kliūtys), kurios gali sukelti pavojingas situacijas baidarėmis plaukiantiems asmenims. Apie tokias kliūtis baidares išsinuomojantys asmenys yra informuojami rezervuojant baidarių nuomos laiką telefonu arba el. paštu ir prieš pradėdant plaukti. Prieš pradėdant plaukti visi asmenys yra instruktuojami, kokios kliūtys atitinkamame maršrute yra ir kaip reikia elgtis, siekiant jas įveikti ar išvengti pavojingų pasekmių.

Baidarių nuomotojas informavo, jog „siekiant įveikti atitinkamame maršrute esančias kliūtis baidares išsinuomojantiems asmenims tenka ir lipti iš baidarių bei persinešti baidares per atitinkamas kliūtis krantu, ir lipti iš baidarių ant upę užvertusio medžio ir perkelti baidares per jį, o nepavykus išvengti kliūtis ir apsėmus baidarę – traukti vandens pilną baidarę į krantą, apversti ją ir išpilti joje

esantį vandenį“. Asmuo teigė, kad „baidares išsinuomojantys asmenys yra atsakingi už savo ir kartu plaukiančių nepilnamečių asmenų saugumą ir išsinuomotų baidarių bei kito inventoriaus saugumą“. Jis paaiškino, kad „atsižvelgiant į baidares išsinuomoti ketinančių asmenų norus ir patirtį yra parenkamas ir pasiūlomas tinkamiausias ir saugiausias plaukimui baidarėmis maršrutas“; kad mažesnę plaukimo baidarėmis patirtį turintiems ir su mažais vaikais plaukti norintiems asmenims atitinkamai siūlomi mažiau sudėtingi plaukimo baidarėmis maršrutai.

Baidarių nuomotojas rašė: „nuomojant baidares nėra jokių apribojimų naudotis baidarių nuomos paslaugomis moterims. Baidarės vienodomis sąlygomis nuomojamos ir moterims, ir vyrams. Baidares vienodomis sąlygomis gali nuomotis visi asmenys nepaisant jų lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos – ir vyrai, ir moterys“. Asmuo taip informavo, jog „atitinkami ribojimai, susiję su plaukimu baidarėmis, kaip padidintos rizikos veikla, yra nustatyti:

(1) nepilnamečiams asmenims, kurie vieni, t. y. be suaugusiųjų priežiūros (neplaukiant kartu grupėje bent vienam suaugusiam asmeniui).

(2) neblaiviems asmenims ir chuliganiškai, agresyviai ir iššaukiančiai nemandagiai besielgiantiems klientams“.

Baidarių nuomotojas atkreipė dėmesį, kad „per ilgametę baidarių nuomos paslaugų teikimo veiklą nė karto nebuvo iškilę jokių problemų dėl galimo moterų diskriminavimo ar neetiško elgesio moterų atžvilgiu, bet atvirkščiai esu sulaukęs tik padėkų ir gerų atsiliepimų apie teikiamas baidarių nuomos paslaugas, ypač dėl informavimo apie plaukimo baidarėmis metu galimus kilti sunkumus, tinkamų maršrutų pasiūlymą ir patarimus kaip būtų galima išvengti sunkumų ar pavojų plaukiant vienu ar kitu maršrutu“.

Baidarių nuomotojas prašė skundą atmesti.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

Skundo tyrimo metu buvo vertinama, ar Baidarių nuomotojas, teikdamas paslaugas, nepažeidė Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 7 straipsnio 3 punkte įtvirtintos prekių pardavėjo, gamintojo ar paslaugų teikėjo pareigos, jog paslaugų teikėjas, įgyvendinant moterų ir vyrų lygias teises, užtikrinti vienodas sąlygas įsigyti prekes ir paslaugas bei jomis naudotis,

nediskriminuojant asmenų dėl lyties, įskaitant mažiau palankų požiūrį į moteris dėl nėštumo ir gimdymo bei vaiko žindymo, išskyrus šio įstatymo 10 straipsnio 8 punkte nurodytą atvejį bei lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 punkto nuostatų, t. y. ar visiems asmenims, nepaisant *inter alia* lyties, sudarė vienodas sąlygas naudotis jo teikiamomis paslaugomis.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 str. nustatyta, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs. Žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Aiškindamas Konstitucijos 29 str. nuostatas, Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų³. Konstitucinis Teismas 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime taip pat konstatavo, kad konstitucinis asmenų lygybės principas nepaneigia pačios galimybės skirtingai traktuoti žmones atsižvelgiant į jų statusą ar padėtį (Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas), tačiau konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 20 d., 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimai). Konstitucijos 29 str. įtvirtintos nuostatos yra perkeltos į Lygių galimybių įstatymą, kurio paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Konstitucijos 29 str. nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu (Lygių galimybių įstatymo 1 str. 1 d.).

Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 13 straipsnio 4 punktu nustatyta, kad prekių pardavėjo, gamintojo ar paslaugų teikėjo veiksmai pripažįstami pažeidžiančiais moterų ir vyrų lygias teises, jeigu sudaromos nevienodos sąlygos įsigyti prekes ir paslaugas bei jomis naudotis, išskyrus šio įstatymo 10 straipsnio 8 punkte nurodytą atvejį, t. y. kai prekių pardavimą ar paslaugų teikimą vien tik ar visų pirma vienos lyties asmenims pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

³Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas.

2004 m. gruodžio 13 d. Tarybos direktyvos 2004/113/EB (toliau – Direktyva), įgyvendinančios vienodo požiūrio į moteris ir vyrus principą dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir prekių tiekimo bei paslaugų teikimo, 1 straipsnyje nustatyta, kad Direktyvos tikslas yra sukurti sistemą kovai su diskriminacija dėl lyties, galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir tiekti prekes bei teikti paslaugas srityje, siekiant valstybėse narėse įgyvendinti vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principą. Pagal Direktyvos nuostatas tiesioginė diskriminacija apibrėžiama kai vienam asmeniui dėl lyties yra taikomos mažiau palankios sąlygos nei panašioje situacijoje yra, buvo ar galėjo būti taikomos kitam asmeniui (2 str. a) p.). Kaip nustatyta Direktyvos 3 straipsnyje, Direktyva taikoma visiems asmenims, tiekiantiems prekes ir teikiantiems paslaugas, kurios yra prieinamos visuomenei ir kurios yra tiekiamos arba teikiamos kitoje nei privataus ir šeimos gyvenimo srityje. Ji apima valstybinį ir privatų sektorius, įskaitant valstybės institucijas. Direktyvos nuostatos yra perkeltos į Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymą.

Jungtinių Tautų bei Europos Sąjungos, taip pat nacionaliniuose teisės aktuose diskriminacija reiškia teisių sumažinimą, suvaržymą ar atėmimą tam tikrai kategorijai žmonių dėl kokių nors asmens požymių. Diskriminacija suvokiama kaip asmenų lygybės principo pažeidimas, kai asmeniui ar asmenų grupei yra sukuriamos mažiau palankios sąlygos, taikomi skirtumai, išimtys, apribojimai ar teikiamas pranašumas, lyginant su kitais asmenimis, esančiais toje pačioje ar tokioje pačioje situacijoje.

Pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalį, tiesioginė diskriminacija – tai elgesys su asmeniu, kai lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu jam taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 5 dalies nuostatas, netiesioginė diskriminacija apibūdinama kaip veikimas ar neveikimas, teisės norma ar vertinimo kriterijus, akivaizdžiai neutrali sąlyga ar praktika, kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant atsiranda ar gali atsirasti faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, nebent šį veikimą ar neveikimą, teisės normą ar vertinimo kriterijų, sąlygą ar praktiką pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

Pagal Lygių galimybių įstatyme įtvirtintą diskriminacijos sąvoką, tiriant diskriminacijos fakto buvimą ar nebuvimą siekiama nustatyti, ar tam tikras elgesys, teisės norma, praktika galėtų tam tikrą asmenį dėl tam tikro asmens tapatybės požymio, t. y., aptariamam atveju – dėl lyties, priversti atsidurti mažiau palankioje padėtyje nei kitas, šio požymio neturintis asmuo.

Lygių galimybių įstatymo 4 straipsnyje nustatyta, kad teismuose ar kitose kompetentingose institucijose nagrinėjant fizinių, juridinių asmenų, kitų organizacijų ir jų padalinių skundus, pareiškimus, prašymus, pranešimus ar ieškinius dėl diskriminacijos lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, pareiškėjui nurodžius aplinkybes, leidžiančias daryti prielaidą dėl tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos buvimo, preziumuojama, kad tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos, priekabiavimo ar nurodymo diskriminuoti faktas buvo. Skundžiamas asmuo turi įrodyti, kad lygių galimybių principas nebuvo pažeistas.

Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 56 straipsnio 1 dalyje įrodymais administracinėje byloje apibrėžiami faktiniai duomenys, kurie priimti bylą nagrinėjančio teismo ir kuriais remdamasis teismas įstatymų nustatyta tvarka konstatuoja, kad yra aplinkybių, pagrindžiančių proceso šalių reikalavimus bei atsikirtimus, ir kitokių aplinkybių, turinčių reikšmės bylai teisingai išspręsti, arba kad jų nėra, o to paties 56 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad faktiniai duomenys nustatomi tokiomis priemonėmis: proceso šalių ir jų atstovų paaiškinimais, liudytojų parodymais, specialistų paaiškinimais ir ekspertų išvadomis, daiktiniais įrodymais, dokumentais ir kitais rašytiniais, elektroniniais, garso bei vaizdo įrodymais. Jokie įrodymai teismui neturi iš anksto nustatytos galios. Administracinių bylų teisenos įstatymo 56 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad teismas įvertina įrodymus pagal vidinį savo įsitikinimą, pagrįstą visapusišku, išsamiu ir objektyviu bylos aplinkybių viseto išnagrinėjimu, vadovaudamasis įstatymu, taip pat teisingumo ir protingumo kriterijais.

Pažymėtina, jog remiantis tyrimo metu surinktais duomenimis neįmanoma objektyviai patvirtinti, jog paslauga, t. y. baidarės nuoma, atvežimas iki upės, žodžiu teikta saugumo instrukcija, buvo teikiama blogesnėmis sąlygomis dėl Pareiškėjos lyties.

Atkreiptinas dėmesys, jog tyrimo metu šalys pateikė prieštarigus paaiškinimus.

Pareiškėjos teigimu, jai buvo pasakytos tokios frazės kaip „nematau jėgos,“ kuri galėtų baidarei apvirtus, ją atversti“, klausiamo, ar Pareiškėja „žinanti, kas yra Vilnelė“, pasakyta, „imk, neškis baidarę“, „aš niekada neleisčiau savo žmonos plaukti vienos“, įsakmus tonas, aiškinimas, jog Pareiškėja turinti „prisiimti atsakomybę už baidarę, už plaukimą, už savo vaiką, už save, už tai, kas atsitiks“. Pažymėtina, jog, bendrai vertinant tokias frazes, būtų galima išvelgti nepalankesnę Pareiškėjos, kaip moters, traktavimą, stereotipais paremtą prezumpciją, jog moteris yra silpnesnė, jai reikalinga vyro palyda, priežiūra, požiūris į moterį kaip į menkesnę, nesuvokiančią situacijos, kuriai reikia įsakinėti, paaiškinti.

Baidarių nuomotojas visas šias galimai jo pasakytas frazes kategoriškai neigė, pateikė itin detalų aplinkybių paaiškinimą, su smulkmenomis atkūrė įvykių seką. Taip pat teigė, jog žodžiu aiškino

Pareiškėjai saugumo instrukcijas; kad „skundo pateikėja pasitikslino, už ką būtent ji bus atsakinga, pagalvojusi kažkurį laiką ir, įvertinusi mano pateiktą informaciją, pasirinkto maršruto ekstremalumą ir galimas pasekmes sau ir savo nepilnamečiam sūnui, pati nusprendė nebeplaukti pasirinktu maršrutu“.

Taigi nagrinėjamu atveju Tarnybai nepateikta įrodymų (pavyzdžiui, įvykusio pokalbio tarp Pareiškėjos ir Baidarių nuomotojo darbuotojo vaizdo, garso įrašų), o skundo tyrimo metu nėra galimybės gauti kitų paaiškinimų, informacijos, įrodymų, kurie patvirtintų Pareiškėjos skunde išsakytus teiginius, t. y., jog Pareiškėjai atsisakyta teikti baidarių nuomos paslaugas dėl jos lyties.

Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, konstatuotina, kad tyrimo metu nebuvo įmanoma nustatyti faktinių aplinkybių, patvirtinančių vienodų dėl lyties sąlygų įsigyjant baidarių nuomos paslaugas bei jomis naudojantis sąlygų neužtikrinimo faktą. T. y., nebuvo gauta pakankamai objektyvių duomenų, o šalių pateikti duomenys yra priešaringi, jie nėra patvirtinti patikimais įrodymais, o patikrinti jų teisingumo nėra objektyvių galimybių.

Esant šioms aplinkybėms, tyrimas dėl galimos diskriminacijos lyties pagrindu paslaugų teikimo santykių srityje nutrauktinas, nesant pakankamai duomenų apie padarytą pažeidimą (Lygių galimybių įstatymo 29 str. 3 d. 2 p.).

Pažymėtina, jog atvejų dėl nepagarbaus, neetiško paslaugų teikėjų elgesio tyrimas nepatenka į Lygių galimybių įstatymo taikymo sritį, todėl dėl šių atvejų tyrimas Tarnyboje negali būti atliekamas.

Lietuvos Respublikos Seime yra užregistruotas Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo Nr. IX-1826 pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija) Nr. XIIIIP-3512 (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/96f31cf082b411e98a8298567570d639>), kurio 8 straipsnio 1 dalyje siekiama prekių pardavėjui bei paslaugų teikėjui įtvirtinti pareigą užtikrinti, kad, parduodant prekes ar teikiant paslaugas, vartotojai nepatirtų priekabiavimo arba seksualinio priekabiavimo. Seimui priėmus šį įstatymo projektą, lygių galimybių kontrolieriui būtų suteikta kompetencija vertinti atvejus dėl priekabiavimo paslaugų teikimo srityje.

Pagal Lygių galimybių įstatymo 17 straipsnio 2 dalį, lygių galimybių kontrolierius atlieka nepriklausomus tyrimus, susijusius su diskriminacijos atvejais, ir nepriklausomas diskriminacijos padėties apžvalgas, skelbia nepriklausomas ataskaitas, teikia išvadas ir rekomendacijas bet kokiais su diskriminacija susijusiais klausimais dėl šio įstatymo įgyvendinimo, taip pat pasiūlymus valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms dėl teisės aktų tobulinimo ir lygių teisių įgyvendinimo politikos prioritetų, vykdo prevencinę ir švietėjišką veiklą, lygių galimybių užtikrinimo sklaidą.

Remiantis šia įstatymo nuostata, siekiant užtikrinti vienodas baidarių nuomos sąlygas ir pagarbų požiūrį į visus vartotojus, nepaisant jų lyties ar kitų savybių, Baidarių nuomotojui rekomenduotina internetinėje svetainėje ir / arba kituose šaltiniuose viešai skelbti aiškiai apibrėžtas

naudojimosi baidarėmis saugumo instrukcijas, baidarių nuomos sąlygas, duomenis apie siūlomų maršrutų sudėtingumą bei pavojingumą ir su jais susijusį reikalingą fizinį pasirengimą.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, ir vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 16 straipsniu, 17 straipsniu, 29 straipsnio 3 dalies 2 punktu bei 30 straipsnio 3 dalimi,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Tyrimą dėl galimos diskriminacijos lyties pagrindu nutraukti, nesant pakankamai objektyvių ir nešališkų duomenų apie padarytą pažeidimą.

2. Įpareigoti Baidarių nuomotoją išnagrinėti šį sprendimą ir apie nagrinėjimo rezultatus bei sprendimo vykdymą informuoti lygių galimybių kontrolierę per 30 dienų nuo sprendimo gavimo dienos.

3. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją, Baidarių nuomotoją.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Lygių galimybių kontrolierė

Birutė Sabatauskaitė